УДК 304. 316.4

Лідія Сафонік,
доктор філософських наук, доцент кафедри філософії Львівського національного університету імені Івана Франка

ПИТАННЯ ЩОДО РОЗРІЗНЕННЯ ДЕЯКИХ ПОДІБНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Артикулюється увага на необхідності уточнення понятійно-категоріального апарату аналізу сенсу життя у некласичних філософських підходах, акцентуючи увагу на концептуальному розмежуванні сенсу життя й смислу буття; сенсу життя й життєвих сенсів; смислу буття й смислів буття; сенсо-відчуття й сенсо-розуміння; сенсу, смислу й значення. Зазначено, що концептуалізація сенсу життя у некласичних філософських підходах ґрунтується на основному положенні, яке полягає у розмежуванні сенсів й смислів, де сенси закорінені у чуттєву складову людської природи, окреслюють унікальність й самобутність людського життя, а смисли обумовлювані вербальним рефлексивним мисленням із залученням мовно-комунікативного й аргументаційного опосередкування, спонукаючи до пошуку автентичності індивідуального та суспільного життя.

Ключові слова: *життя, буття, сенс, смисл, людина, екзистенція.*

Постановка проблеми. В українській мові має місце вживання подібних, однак незбіжних філософських термінів, зокрема «життя» й «буття», «сенс» і «смисл», «смисл» та «значення», «цінності» й «вартості», «істина» й «правда», «метафізика», «онтологія». На нашу думку нехтування чітким розрізненням конотацій подібних, однак незбіжних філософських термінів, призводить до термінологічної плутанини та суттєвих помилок у розумінні складних філософських питань. Наприклад, відсутність у філософській літературі чіткого розрізнення конотацій термінів «сенс» і «смисл», «смисл» та «значення» спонукає безліч типових розумінь такого складного філософського питання як проблема сенсу життя. Без урахування конотаційних

© Л. Сафонік, 2018

відмінностей термінів «життя» й «буття», «сенс» й «смисл», «смисл» і «значення» вважаємо неможливим здійснити концептуалізацію сенсу життя у контексті некласичних інтепретацій.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В українській дослідницькій літературі простежуємо різнотлумачення концептів «сенс життя», «смисл буття», тим більше не зустрічаємо ґрунтовного аналізу відмінностей між смислом буття та буттєвими смислами, які потрібно вживати у множині. Переважна більшість дослідників уважають допустимим вживання концептів «сенс буття», а не «смисл буття»; «смисл життя», а не «сенс життя», що викликає мовну та наукову плутанину.

Мета статті полягає у тому, щоб звернути увагу на необхідність розрізнення подібних, однак не схожих філософських термінів.

Виклад основного матеріалу. Українські мислителі – А. Богачов, І. Жеребило, М. Жулінський, В. Кравченко, Л. Павлишин, П. Ситник, І. Ортинський, Є. Шушкевич правильно використовують концепт «сенс життя», оскільки сенс пов'язують із життям, що засвідчує зв'язок сенсу з відчуттями людини. Закорінення сенсу в чуттєву природу людини декларує унікальність та самобутність переживання людиною свого життя, демонструє соціально-психологічний зв'язок людини та життя.

А. Єрмоленко, А. Карась, Р. Кісь, М. Попович та В. Шинкарук пов'язують поняття смисл з поняттям буття, наголошуючи на внутрішньому зв'язку буття та смислів, використовуючи у своїх працях концепти «смисл буття» та «смисли буття». В. Шинкарук розумів необхідність розмежування сенсу життя та смислу буття, про що свідчать такі праці мислителя: «Проблеми смислу людського буття», «Про смисл буття», «Людське буття: екзистенція, час, свобода» та інші. Найперше виділимо, що мислитель у своїх працях та навіть у назві досліджень використовує концепт «смисл буття», що є абсолютно правильно, оскільки смисли не можуть бути життєвими, а тільки буттєвими.

З. Кісарчук, Л. Гребінь, Т. Гурлєєва та інші у колективній монографії «Соціокультурні чинники становлення сучасної парадигми психотерапевтичної допомоги особистості» наголошують: «до речі, у цій роботі ми вживаємо термін «смисл» (рос – смысл), хоча в українській мові його перекладають і як «сенс» чи «значення». Отже, автори розуміють, що має місце розмежовування термінів «сенс» і «смисл», наголошуючи, що «у психологічній літературі використовують поняття «смисл» і «сенс». Автори зазначають, що «відповідно до життя людини усвідомлення

нею свого буття (виділено мною), доцільніше вживати усе ж таки термін «смисл життя»[1]. Ми не можемо підтримати позицію дослідників, оскільки необхідно вживати концепти «сенс життя» й «смисл буття». У той же час З. Кісарчук, Л. Гребінь, Т. Гурлєєва та інші правильно розуміють природу смислів «(від кореня – смисл, а значить мислити, осмислювати, обдумувати) »[2]

А. Баумейстер, А. Богачов, В. Кебуладзе послуговуються одним терміном «сенс», без термінологічного розрізнення сенсу та смислу. Наприклад, А. Баумейстер пише: «Запитування про сенс буття (виділено мною) передбачає «експлікацію Dasein в аспекті його буття»[3]. Припускаємо, що мислителі розуміють відмінність сенсу життя та смислу буття, проте, оскільки ця проблема не є предметом їхнього наукового інтересу, традиційно використовують одне українське слово «сенс».

М. Горлач («Смисл життя», 2003), Е. Осічнюк («Смисл життя», 1987), Ф. Папаяні («Смисл життя», 2008), Д. Рощин («Категорія «смисл життя особистості» в системі суміжних понять гуманітарних наук», 2010), А. Яковенко («Смисли життя як соціальна проблема в суспільстві, що глобалізується», 2012) допускають підміну понять, оскільки дотримуються концепту «смисл життя», не розрізняючи конотацію термінів «життя» та «буття», «сенс» та «смисл».

А. Яковенко зазначає, що між значеннями англійського *sense* та *meaning*, немає великої відмінності, однак робить висновок, що «обидва поняття (*sense* і *meaning*) в повній мірі не передають того змістовного характеру щодо слова «смисл»[4]. Автор артикулює нашу увагу, що навіть в існуванні цих двох слів з подібною змістовною конотацією можна «…шукати так сьогодні модну близькість України до різних культурно-цивілізаційних полюсів, український соціум знову є бінарним (а, можливо, синтетичним)»[5], проте не робить висновку, яким саме є український соціум, керуючись наявністю двох близьких понять. А. Яковенко припускає, що сенс, смисл і значення –

---

[1] *Кісарчук З. Г.* Соціокультурні чинники становлення сучасної парадигми психотерапевтичної допомоги особистості : монографія / З. Г. Кісарчук, Л. О. Гребінь, Т. С. Гурлєєва та ін. ; [ред. З. Г Кісарчук]. – НАПН України ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – К. : Імекс, 2012. – С. 96.

[2] *Там само.*

[3] *Баумейстер А.* Буття і благо [Текст] : монографія / Андрій Баумейстер. – Вінниця : Т. П. Барановська, 2014. – С. 153.

[4] *Яковенко А. В.* Смисли життя, як соціальна проблема в суспільстві, що глобалізується : автореф. дис. на зд. наук. ступеня доктора соц. наук : спец. 22.00.01 «Теорія та історія соціології» [Текст] / Андрій В'ячеславович Яковенко. – Х., 2012. – С. 23.

[5] *Там само.*

відмінні концепти, однак не докладає дослідницьких зусиль заради наукового їх розрізнення.

Методологічно близькою до наших роздумів є праці Д. Рощина, який розрізняє концепти «життєвий смисл» і «смисл життя». Автор дає порівняльний аналіз понять «смисл життя», «життєвий смисл», «смисложиттєва орієнтація», «смисложиттєва концепція». Дослідник уважає, що використання в соціології категорії «смисложиттєва концепція особистості» дасть змогу провести межу між соціологічним розумінням феномену смислу життя та філософським і соціально-психологічним аспектами; виокремити його зі сфери методології цих наук; визначити соціологічну інтерпретацію смислу життя особистості; розробити емпіричну операціоналізацію цього поняття в соціології[6].

Д. Рощин зазначає, що «смисл життя», «життєвий смисл», «смисложиттєва орієнтація», «смисложиттєва концепція» це – різні рівні об'єктивування смислу життя, а саме перехід від внутрішнього до зовнішнього світу особистості, до вчинку, дії, формулювання і самореалізації смислу»[7]. Мислитель є заручником російського дослідницького дискурсу та потрапляє в тенета російської мовної практики, оскільки говорить про «життєві смисли», а не про «буттєві смисли», про «смисл життя», а не про «сенс життя». Долученість до російського дискурсу сенсо-розуміння не сприяє розумінню глибини та складності цієї проблеми в європейському контексті дослідження. З іншого боку, наявність у російській мові концепту «смыслы бытия» и «смысл жизни» пропонує можливість глибшого аналізу, чим не скористався Д. Рощин.

Позитивним є те, що Д. Рощин не ототожнює «життєвий смисл» і «смисл життя», ідентифікуючи «життєвий смисл» (у нашому розумінні «життєвий сенс») як життєве значення, «конкретну життєву цінність, що має суб'єктивно високу значимість у житті особистості (наприклад, кохання, самореалізація, кар'єра, діти, здоров'я тощо, проте вони не відображають спрямованості життєдіяльності особи, а висловлюють приватні елементи осмислення життя»[8]. Дослідник звертає увагу на ієрархічну природу «життєвих смислів» і наголошує, що «Кожен життєвий смисл входить по вертикалі в певну ієрархію життєвих смислів, де кожен наступний смисл – все більш загальний, більш глибокий і

---

[6] *Рощин Д. Г.* Понятия «смысл жизни», «смысложизненная ориентация» и «смысложизненная концепция» : дисциплинарные и теоретико-этимологические рамки концептуализации [Текст] / Дмитрий Георгиевич Рощин // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна ; [наук. ред. В.С Бакіров. та ін.] – 2010. – № 891. – С. 108.

[7] *Там само.*

[8] *Там само.* – С. 106.

всеосяжний. І, відповідно, останній смисл – на вершині цієї ієрархії або піраміди смислів – смисл життя»[9]. Мислитель не дає зразок шкали розподілу «життєвих смислів» (конструкт Д. Рощина) від вищого до нижчого – любові, праці, самореалізації, кар'єри, дітей, здоров'я тощо.

З. Кісарчук, Л. Гребінь, Т. Гурлєєва підтримують ієрархічну природу сенсу життя, оскільки «смисл людського життя є складноорганізованою системою смислів, життєві смисли не існують самі по собі, а підпорядковані найважливішому, високому смислу чи групі смислів («духовне смислове ядро»)[10]. Дослідники в одному реченні виокремлюють «смисл людського життя», «смисли», «життєві смисли» та «високий смисл», що спонукає до мовної і наукової плутанини. Більше того, не варто говорити про «високий смисл», оскільки онтологічною функцією смислів є послаблення дискурсу тотожності мислення та мовлення заради можливості реалізації принципу розрізнення, онтологічного розриву, делегетимації, деконструкції.

П. Фенікс правильно артикулює множинну природу смислів і наголошує, що поняття «смисл» варто вживати у множині як «смисли»[11]. Смисли артикулюються вербально-рефлексивним мисленням з залученням мовно-комунікативного й аргументаційного опосередкування. Смисли спонукають процесуальність людського буття, відкривають перспективи людського життя. Смисли можна «прирощувати», «дарувати», змістовно збагачуючи дискурс сенсо-розуміння. Відтак необхідно вживати смисл (смисли) з поняттям «буття», а сенс із поняттям життя як «сенс життя». Отже, відмінність між «життєвими сенсами» і «сенсом життя» полягає у тому, що «життєві сенси» – це коротко чи довготривалі життєві програми, які передбачають ситуативне визначення мети, цілі чи завдання, а «сенс життя» – інтегративна засада смислів людського життя. Дискурс сенсо-розуміння зазвичай сприяє орієнтації людини у світі та є умовою стійкості людини у бутті.

Ми можемо погодитися з тим, що життєві сенси певним чином можуть домінувати один щодо іншого, але ми не підтримуємо думку, що сучасна людина впродовж свого життя усвідомлено вибудовує ієрархію життєвих сенсів, «де кожен наступний смисл – все більш загальний, більш глибокий і всеосяжний», а «на вершині цієї ієрархії або

---

[9] *Там само.*

[10] *Кісарчук З. Г.* Соціокультурні чинники становлення сучасної парадигми психотерапевтичної допомоги особистості : монографія / З. Г. Кісарчук, Л. О. Гребінь, Т. С. Гурлєєва та ін. ; [ред. З. Г Кісарчук]. – НАПН України ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – К. : Імекс, 2012. – С. 100.

[11] *Phenix. H. P.* Realms of meaning: a philosophy of the curriculum for general education [Text] / Phillip H. Phenix. – New York etc. : McGraw-Hill, 1964. – XIV, 391 p.

піраміди смислів – смисл життя», і прагне досягнути утопічного «вищого смислу»[12], «високого смислу»[13]. Загалом позиція ієрархізування життєвих сенсів та буттєвих смислів не є затребуваною у контексті соціально-культурного буття XX століття, оскільки мислення притомної людини є антиієрархічним. Більше того, методологічна позиція ієрархічного розуміння смислів принципово суперечить дискретній, дистрибутивній й дихотомічній природі смислів.

Однак зазначимо, що Д. Рощин вірно міркує, що життєві сенси можна ототожнити з життєвим значенням, або життєвою цінністю, проте буттєві смисли дотичні до групи «значення», хоча смисл і значення не завжди збіжні, однак з позиції теорії функціоналізму смисли збіжні із значенням. На прикладі критики позиції Д. Рощина ми показуємо, що використання концептів «сенс життя», «життєвий сенс», «смисл буття» та «смисли буття» демонструють плюральний ресурс українського культурного контексту та спроможність українського мовного дискурсу відтворити глибини філософських запитувань та відповідей.

У підсумку зазначимо, що згідно нашої смисл буття перебуває поза межами людського світу, трансцендентний щодо нього, проте відкритий людині. Буття відкрите у безмежному горизонті самоздійснень, що уможливлює сполученість смислу буття як граничного з буттєвими смислами, які людина конституює у процесі свого життя. Відтак відкритість смислу буття спонукає смислове збагачення людського життя. Зокрема смисл буття відкриється за допомогою феноменальності ось-буття, яке розуміє себе як екзистенцію.

Якщо смисл буття є трансцендентним щодо людського життя, то сенс життя є іманентним людині соціокультурним феноменом, який дійсно є «соціально-історичним, культурно обумовленим феноменом»[14]. Сенс життя пов'язаний з відчуттям, чутливістю та сприйняттям людини, який конституюється нею, виходячи із її інтересів, запитів та намірів. Водночас смисли артикулюються вербально-рефлексивним мисленням з залученням мовно-комунікативного й аргументаційного опосередкування.

---

[12] *Рощин Д. Г.* Понятия «смысл жизни», «смысложизненная ориентация» и «смысложизненная концепция» : дисциплинарные и теоретико-этимологические рамки концептуализации [Текст] / Дмитрий Георгиевич Рощин // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна ; [наук. ред. В.С Бакіров. та ін.] – 2010. – № 891. – С. 106.

[13] *Кісарчук З. Г.* Соціокультурні чинники становлення сучасної парадигми психотерапевтичної допомоги особистості : монографія / З. Г. Кісарчук, Л. О. Гребінь, Т. С. Гурлєєва та ін. ; [ред. З. Г Кісарчук]. – НАПН України ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – К. : Імекс, 2012. – С. 100.

[14] *Пітерс Дж. Д.* Слова на вітрі: історія ідеї комунікації / Джон Дарем Пітерс ; [пер. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – С. 95.

Відтак необхідно вживати смисл (смисли) з поняттям «буття», а сенс з поняттям життя як «сенс життя».

Оскільки життєві сенси закорінені у чуттєву природу людини, а смисли є вербально-рефлексивним, то слушно виникає запитання, як саме сенс спливає до свідомості людини – завдяки вербальному мисленню, чи він існує також поза ним, а якщо існує – то в який спосіб? Керуючись досвідом притомної людини, більшість людей з абсолютною очевидністю впевнені, що життя має сенс. Людині властиво приймати на віру аксіому – «життя має сенс», бо досвід сенсу передує самосвідомості людини[15]. Однак ми погоджуємося з В. Кебуладзе, що будь-яка апріорно-трансцендентальна аксіома «не виражає якогось змісту нашого досвіду, а характеризує певний рівень схоплення у свідомості всіх можливих змістів досвіду»[16], тобто тяглість людського життя уможливлює думку кожної конкретної людини, що життя має сенс, не залучаючи своє вербальне мислення. Відтак, твердження, що життя має сенс, може існувати позалогічно й позасемантично, тобто метафізично.

Проте, наївна настанова не спроможна убезпечити людину від втрати сенсу життя та утримати людину у притомному життєвому просторі впродовж усього життя. Наївній настанові, яка черпає натхнення в дескриптивному знанні не можна довіряти беззастережно, оскільки розуміння людьми сутності феноменів та устрою навколишнього світу є досить абстрактним і значно менш деталізоване і менш конкретне, ніж здається їм самим. Погодимося з А. Баумейстером, що «…навіть інтуїтивне пізнання потребує мовно-комунікативного й аргументаційного опосередкування»[17], тим більше питання сенсу життя.

У контексті нашого дослідження дескриптивне знання загалом належить приймати не психологічно, не емпірично, а феноменологічно, «…аби була виявлена сутність не лише дескриптивного, а й будь-якого пізнання в його бутті як чистого переживання»[18]. Дескриптивний метод, який містить широкий спектр сенсуальності людини, неуникно присутній в нашому дослідженні, бо сенс життя людини, насамперед, пов'язаний з відчуттям, чутливістю та сприйняттям. Проте, заради утвердження притомного сенсо-розуміння, людині потрібна додаткова аргументація, яка уможливлена рефлексивною природою людського світовідношення,

---

[15] *Богачов А.* Досвід і сенс : монографія / Андрій Богачов. – К. : Дух і Літера, 2011. – С. 209.

[16] *Кебуладзе В.* Феноменологія досвіду: [монографія] [Текст] / Вахтанг Кебуладзе. – К. : Дух і літера, 2011. – С. 143.

[17] *Баумейстер А.* Буття і благо [Текст] : монографія / Андрій Баумейстер. – Вінниця : Т. П. Барановська, 2014. – С. 10.

[18] *Шпет Г. Г.* Явление и смысл. Феноменология как основная наука и ее проблемы [Текст] / Густав Густавович Шпет. – Томск, 1996. – С. 127.

обумовлюваного вербальним мисленням та логічними процедурами.

Сенсо-розуміння, оперте на знання уможливлює творення креативних, інноваційних ідей, які розгортаються в ціннісно-смисловий масштаб, будучи перепоною групового мислення, яке легко піддається маніпулятивним впливам. А. Карась уважає, що «дискурс , утворюваний історичним розгортанням мови, в якому здійснюються феноменологія знаків, значень, символів, кодів та інтенцій взаєморозуміння», і «саме дискурсивна визначеність взаємин між людьми надає їм різного забарвлення, тональності, експресивності, емотивності, спонукає до промовчування чи відкритості. Дискурс слугує підставою вибору і надання пріоритету одним значенням перед іншими»[19].

Процедури смислоконституювання, які сприяють інтелектуальному проясненню подій та феноменів уможливлюють витворення притомного дискурсу сенсо-розуміння, завдяки якому людина проживає своє життя «зі-смислом», «із думкою». Притомне сенсо-розуміння є способом ціннісно-смислового бачення світу, яке сприяє обґрунтуванню та вмотивуванню життєвої позиції, повідомленню Іншим притомних взірців життєвих сенсів та буттєвих смислів. Взірці життєвих сенсів та буттєвих смислів є притомними тоді, коли знаходять відзив у душах інших людей, набуваючи соціальної репрезентативності, яка проявляється у бажанні їх наслідування за першої рефлексивної спроби, «…вкорінюються у вигляді культурних артефактів та об'єктивацій, відтворювані кожен раз у інтерпретаційних схемах»[20], набуваючи атрибути об'єктивності.

Висновок. Розрізнюючи терміни «сенс» і «смисл» ми показуємо, що коли у філософії йдеться про соціальну дійсність, яка здійснюється на основі розгортання «життя», або ж «воління до життя», то для увиразнення екзистенційної участі людини доцільно, на відміну від концепту «*смисл*», застосовувати концепт «*сенсу*», як такий, що конотує екзистенційні виміри індивідуального сприйняття феноменів дійсності. Власне, розрізнення двох названих термінів на нашу думку є аналітично виправданим і евристично доцільним стосовно обґрунтування ключових положень нашого наукового пошуку. Сподіваємося, що незабаром будуть проведені дослідження, які методологічно будуть опиратися на розрізнення таких подібних, однак не збіжних термінів як: правда й

[19] *Карась А.* Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях : монографія / Анатолій Карась. – К. ; Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – С. 438.

[20] *Костенко Н.* Знание о смыслах: методология глубины и поверхности [Текст] / Наталія Вікторівна Костенко // Социология: теория, методы, маркетинг. – К.: Ин-т социологии НАН Украины. – 2011. – № 4. – С. 26.

істина, ціль й мета, цінності й вартості тощо, залучаючи широкий спектр українських та європейських досліджень.

Lidiya Safonik, *Doctor of Science in Philosophy, Docent at Department of Philosophy of the Lviv National University named after Ivan Franko*

THE QUESTION OF DISTINGUISHING SOME FAMILIAR TERMS IN UKRAINIAN PHILOSOPHICAL SCIENTIFIC LITERATURE

The research is based on the main position that is differentiating senses and meaning, where meanings are rooted in emotional and sensual part of human nature, outlining the uniqueness and originality of life and meaning are caused by verbal reflexive thinking involving language and communication, argument mediation. In particular, constitution of the meanings points to the importance of intellectual human potential in providing sense of life. Articulation unity sensual and reflective human capacity in the process of constituting discourse-sense understanding clarifies the complex mechanisms in providing sense of life. It is emphasized, that this is a way of expressing meaning, ie stable representations that are fixed in the minds of the people and culture of the people speaking strange fence meanings.

Articulated position according to which a person belongs leave the habit to make hierarchy in sense of life, the sense of life to equate value with the top of the pyramid, because this idea creates a situation justify life as an obstacle of constitution of the meanings. In particular, the thesis specify that violence is a way of spraying semantic horizon probable loss of sense in life, what motivates people to consciously and responsibly generate discourse of his life, clearly articulating the existential meaning of life and meaning, giving up other people's projects in providing sense of life.

Emphasized the splitting tendencies of modern human existence to certain existential meaning mosaic. It says that digital culture made possible by the existence of modern man within situational existential meanings, causing the formation of existential meaning mosaics. Indicated that man as meaningful mosaic there separated and closed at intensifying its communication through information technology. Determined that the situation of human presence in space situational meanings endangered vote «Other» of existential space man. Therefore, the obvious loss of fundamental sense of life necessitates outreach discourse on the importance of constitution-sense understanding. In the thesis articulated the idea that modern man learns to live in a situation of losing roots in dim outline of the situation-sense understanding of existence within the meaning of situational sense of life and the meaning of life identifying as little principle of integrative meaning of human existence.

Key words*: life, being, sense, meaning, human, existentence.*

References

1. Baumeister A. Being and the Benefit [text]: monograph / Andriy Baovets. - Vinnytsya: T. P. Baranovskaya, 2014. - 418 p.

2. Bashlyar H. New rationalism [Text] / Gaston Bashlyar; [editor Yu P. P. Senokosov; Ed. V. M. Leontiev; Peru Yu.P. Senokosov, G.Ya. Gurover]. - M.: Progress, 1987. - 376 pp.

3. Bogachev A. Experience and meaning: monograph / Andriy Bogachev. - K.: Spirit and Letter, 2011. - 336 p.

4. Husler E. Experiences and judgments: the study of genealogy of logic [Text] / Edmund Husler; [editor and publisher L. Landgerbe; translation from German V. Kebuladze; responsible editor A. L. Bogachev, V. I. Kebuladze]. - K.: PPS, 2002. - 334 p.

5. Karas A. Philosophy of Civil Society in Classical Theories and Non-Classical Interpretations: Monograph / Anatoly Karas. - K.; Lviv: Publishing Center of LNU named after I. Franko, 2003. - 520 p.

6. Kisarchuk Z. G. Sociocultural factors of the formation of the modern paradigm of psychotherapeutic personality assistance: monograph / Z. G. Kisarchuk, L. O. Grebin, T. S. Gurlev, and others; [ed. Z. G Kisarchuk]. – NAPN of Ukraine; Institute of Psychology them. G.S. Kostiuk. - K.: Imex, 2012. - 275 p.

7. Kebuladze V. Phenomenology for the expert: [monograph] [Text] / Vakhtang Kebuladze. - K.: Spirit and Letter, 2011. – 278 p.

8. Kostenko N. Knowledge about the meaning: the methodology of depth and surface [Text] / Natalia V. Kostenko // Sociology: theory, methodology, marketing. - K.: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. - 2011. - № 4. - 3-31 p.

9. Peters J.D. Words in the Wind: A History of the Idea of Communication / John Durham Peters; [transl. from English A. Ishchenko]. - K.: View. House "Kyiv-Mohyla Academy", 2004. - 302 p.

10. Roshchin D.G. Concept of "meaning of life", "meaningful life orientation" and "concept of meaningful life": disciplinary and theoretical-etymological framework of conceptualization [Text] / Dmitry Georgievich Roshchin // Vestnik KhNU. V. N. Karazin; [scientific editor V.S. Bakirov] - 2010. - No. 891. - 105-109 p.

11. Shpet G.G. The phenomenon and meaning. Phenomenology as the main science and its problem [Text] / Gustav Gustavovich Shpet. - Tomsk, 1996. - 192 p.

12. Yakovenko A.V. Sense of Life as a Social Problem in a Globalizing Society: Author's Resume for the dissertation on PhD of social sciences: specialty 22.00.01 "Theory and history of sociology" [Text] / Andriy Vyacheslavovich Yakovenko. - Kh., 2012. - 44 p.

13. Phoenix. H. P. Fields of Understanding: The Philosophy of the General Education Curriculum [Text] / Philip H. Phoenix. - New York, etc.: McGraw-Hill, 1964. - XIV, 391 p/

Стаття надійшла 03.12.2017